

TA'LIM TIZIMIDA UCHRAYDIGAN MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI

Abdulahatov Sulton Kamoljon o'g'li

Jizzax davlat pedagogika instituti

Maktab menejmenti talabasi

ANNOTATSIYA

Ta'lim tizimida hozirgi ko'plab muammolarga duch kelamiz, yildan yilga ta'lim oluvchilarning ortib borishi hamda sifatli ta'lim bilan ta'minlash global muammoga aylanmoqda. Ularni vaqtda samarali hal qilish mamlakatimiz istiqboli uchun muhim qadamdir.

Kalit so'zlar: Ta'lim, maktab, oliygoh, talaba, oliy ta'lim

Hozirgi kunda shiddatlik bilan rivojlanayotgan dunyoda maktabdan universitet darajasigacha bo'lgan barcha jarayonlarda ta'lim kelajakka yo'naltirilgan bo'lishi lozim. Shu bilan birgalikda, ilmiy-texnika taraqqiyoti va jahon iqtisodiyotini muntazam ravishda tahlil qilish va kelajakni bashorat qiladigan tadqiqotlar olib borish juda foydali bo'ladi. Globallashtayotgan dunyoda biron bir davlat orol kabi omon qololmaydi; har kim hammadan nimanidir o'rganishi kerak. Hozirgi davrda iqtisodiyotni raqamlashtirishning ta'siri, ishlab chiqarishning yangi shakllari va ularning mehnat bozoriga ta'siri va kelajakdagi kasblarning ishlashi talabalar uchun faqatgina ba'zi muammolar. Talabalar doimiy ravishda yangilanishlar va doimiy moslashish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar uchun ochiq fikrga ega bo'lishlari kerak. Bilamizki har qanday sohada taraqqiyotga erishishni xohlagan davlat uchun ta'lim hal qiluvchi o'rinda turadi.

Fikrimizcha, O'zbekistonda ushbu maqsadlarga eishish uchun juda uzoq yo'l turibdi. Zero uchinchi renesansning poydevori maktabdan boshlanadi. 30 Hozirgi kunda ta'lim tizimida uchraydigan ayrim kamchiliklar talaba yoshlarning sifatli bilim olishi hamda ilm-fanga bo'lgan qiziqishni so'ndirishga sabab bo'layapti. Bu esa kelajagimizga putur yetkazishi mumkin. Talabalarni ilm-fanga qiziqtirishning samarali yo'llarini topishdan oldin ularni ta'lim olayotgan muhitini chiroyli qilishimiz kerak.

Birinchi navbatda dunyoning rivojlangan mamlakatalarini oladigan bo'lsak ularda ta'limga oid vazirliklar yo'q, oliygozlarni hech qanday ta'lim vazirliklari boshqarishmaydi. Rivojlangan mamlakatlarda oliygozlar xususiy va mustaqil. Bu oliygozlar o'zlarini o'zlari moliyalashtiradi va o'zlari qabul kvotasini belgilab talaba yoshlarni qabul qilishadi. Fikrimizcha bu oliy ta'lim tizimidagi eng samarali usullardan

biri. Sababi oliygoh qanchalik mustaqil bo'lsa, o'zlarini o'zi moliyalashtira olsa shunchalik korrupsiyadan holi bo'ladi.

Korrupsiya ta'lim tizimini orqaga tortadigan eng ayanchli illatlardan biri. Misol uchun xitoyliklar ta'lim tizimiga qaraydigan bo'lsak, ularda oliygochlarni vazirliklar emas ta'limni nazorat qilish inspeksiyasi nazorat qiladi. Hamda oliygochlar mustaqil o'zini o'zi moliyalashtiradi. Oliygochlar mustaqil bo'lgach shartnoma pulini hamma-hammasini o'zlari belgilaydilar. Tabiiyki bu oliygochda o'qish istagini bildirgan har qanday shaxs oliygoch bilan batafsil tanishadi. Bu esa oliygochlar o'rtasida raqobatni vujudga keltiradi. Raqobat bor joyda rivojlanish bo'ladi. Ikkinchidan esa

O'zbekistonda oliygochlarda bilim olish uchun yanada qulay imkoniyatlar yaratishimiz lozim. Oliygoch shaharchalarini tashkil etilishi kerak. Ushbu shaharcha tashkil etilsa talabalarni qiziqishi yanada oshadi. Misol uchun oliygochda 10000 ta talaba taxsil olsa ularning hammasini turar joy bilan ta'minlash lozim. Talabalarining hammasi ham turar joy bilan ta'minlansa, bu talaba yoshlarning vaqtlarni to'g'ri taqsimlash va undan unumli foydalanishga hamda ularni nazorat qilishga yordam beradi. Xorijiy oliy ta'lim muassasalari faoliyatiga nazar soladigan bo'lsak, ular uchun tashkil etilgan oliygoch shaharchasi hududida talabalar uchun turarjoylar, madaniy xordik uchun bog'lar, turli xildagi madaniyat teatr zallari, ovqatlanish maskanlari, sport maydonchalari va eng asosiysi ko'p o'rinli kutubxonalar mavjud. Shaharchaga kirish-chiqish har doim nazorat ostida turadi. Bu esa talabalarining xavfsizligi, erkinligi va qulaylik yaratish bilan birgalikda sifatli ta'lim tizimini ham o'z ichiga oladi. Hozirgi kunda

O'zbekistondagi oliy ta'lim muassasalarida afsuski bunday shart-sharoitlar mavjud emas. Shuning uchun biz yoshlar yangidan yangi innovatsiyalarni ta'lim tizimiga olib kirsak foydadan holi bo'ladi. Uchinchidan individual ta'limni yo'lga qo'yishimiz kerak. Hozirgi kunda bunday ta'lim faqatgina qog'ozda qolib ketayapti, shu tizimni amaliyotga olib kirsak foydadan holi bo'ladi. Xulosa qilib, aytadigan bo'lsak ta'limda innovatsiyalarni olib kirishdan oldin, ta'limdagi kamchiliklarni to'g'rilashimiz va yuqoridagi usullarni ta'lim jarayoniga olib kirishimiz kerak. 31

Keyingi yillarda mamlakatimizda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ustuvor yo'nalishlarida hamda xalqaro standartlar talablariga mos keladigan oliy ta'lim tizimini yaratish bo'yicha keng ko'lamlı ishlar amalga oshirilmoqda. Hududlarda yangi oliy ta'lim tizimini tashkil etilishi kadrlar tayyorlashning zamonaviy ta'lim yo'nalishi muatxassisliklarini hamda sirtqi va kechki bo'limlarining ochilishi oliy ta'lim muassasalaiga qabul kvotalarining ochilishi maskur yo'nalishdagi muhim islohotlar hisoblanadi. Shu bilan birga oliy ta'lim muassasalarining faol ishtirokini ta'lim sifatini oshirishga respublikada amalga oshirilgan keng qamrovli islohotlar ijtimoiy va iqtisodiy sohalaridagi yangiliklarda ushbu muassasalarning faol ishtiroki ta'minlashga

to'siq bo'layotgan bir qator muammolar saqlanib qolmoqda va bu muammolarni oldini olish uchun ta'lim tizimiga talaba yoshlarlarni qiziqtirishimiz va shu bilan birga ularga keng imkoniyatlar yaratib berishimiz kerak. Birinchidan, oliy ta'lim tizimida o'qitishni tashkil etish jarayoni ta'lim olayotgan talabalar bilimni baholash tizimi bugungi kun talablariga javob bermasligi; Ikkinchidan, ayrim professor-o'qituvchilarning faoliyatini, bilimni va pedagogik ko'nikmasini baholashning zamonaviy tizimi navjud emasligi ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi; Uchinchidan, oliy ta'lim muassasalariga kirish test sinovlari abuturentning mantiqiy fikrlash qobiliyatini aniqlash imkoni berilmayotganligi kabi muammolar ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatayapti. Shuning uchun ta'lim tizimini sifat jihatdan yuqoriga ko'tarish uchun quydagi usullardan foydalansak ijobiy natija beradi. — Birinchidan, o'quvchilar o'zlari istiqomat qilayotgan hududiga maktablari yaqin bo'lishi kerak. Hozirgi kunda shunday muammolar borki, o'quvchi o'zining yonidagi maktabga bormay, uzoq hududdagi maktabga boradi. Natijada esa bolani qiziqishi so'nishi mumkin. Chunki masofa uzoq, individual shug'ullanish imkoni yo'q va hakoza. — Ikkinchidan, talaba yoshlarni imtihonga emas, balki hayotiy ko'nikmalarga o'rgatish lozim. Ya'ni bola ta'lim jarayonida dunyoviy bilimlar bilan bir qatorda kasbga yo'naltirish ishlarini olib borsa maqsadga muvofiq bo'ladi.

Shunday imkoniyatlar bo'lsa talaba qanday fan bo'lishidan qat'iy nazar qiziqishi ortadi. — Uchinchidan, talaba kelajakda o'qituvchi bo'lishni istasa, ta'lim jarayonini davom ettirib, tajriba maktablarini tashkil etishni yo'lga qo'yish kerak. Bunday maktablarni yurtimizda bo'lishi o'qituvchilar salohiyatini oshishiga katta hissa qo'shadi. — To'rtinchidan, dars jarayonida talabaning kuchli bo'lishi asosiy usullarimizdan biri hisoblanadi. Chunki talab qancha kuchli bo'lsa, talaba o'z ustida ko'proq ishlaydi. Va shu fanga qiziqishi ortadi. — Beshinchidan, talabalar va professor-o'qituvchilar o'rtasida ochiq muloqotni, o'zaro fikr almashishni yo'lga qo'yish. Bu usul ham talaba va o'qituvchi o'rtasidagi munosabat yaxshi tomonga o'zgartiradi. 32 Xulosa qilib aytganimizda, talaba yoshlarni ilm fanga qiziqtirishni usullar juda ko'p, lekin biz shu usullarni amaliyotga joriy qilsak samarali natija beradi. Bundan tashqari talabalarni jalb qilishda institut va universitetlarni dizayniga ham urg'u berish muhim ahamiyatga ega

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Miraliyeva D. Jahon ta'lim tizimi. O'quv uslubiy majmua. T: Iqtisodiyot 2016.
2. Mutalipova M., Imomov M. "Ta'limda ilg'or xorijiy tajribalar" moduli buyicha o'quv-uslubiy majmua. T.: Nizomiy nomli TDPU, 2017